

La dimensió europea a la universitat

Frederic J. Company i Franquesa

Un informe recent de la Universitat de Lovaina explica que Catalunya pot tenir tres colls d'ampolla en el seu creixement econòmic: les infraestructures, la formació i les actuacions en R+D. L'educació té dues vessants: una vessant de millora personal, d'autorealització, i una altra d'econòmica com més va més important, la d'inversió en capital humà, que ha esdevingut imprescindible en el món d'avui, on el creixement econòmic es basa cada vegada més en la formació, amb la qual entrem en la civilització del coneixement i de la informació.

Les universitats i els centres d'ensenyament superior han fet un gran esforç per estar més a prop de les empreses i de la realitat econòmica i social del nostre país. D'altra banda, la nostra cultura ha estat tradicionalment oberta als moviments europeus i hi ha participat activament, moltes vegades des del si de les universitats. Catalunya sap conjugar, doncs, identitat i obertura, i ha de continuar en aquesta línia.

A la Comunitat Europea existeixen actualment 3.500

centres d'ensenyament superior per a una població de 6.500.000 estudiants, que vénen a representar el 40% dels joves entre 19 a 24 anys. Les transformacions econòmiques, socio-culturals i polítiques i la unificació europea situen l'ensenyament superior davant de reptes nous que imposen l'exigència de donar una dimensió europea a l'ensenyament i la formació dels nous ciutadans europeus.

Desenvolupar aquesta exigència suposa fer un camí que no serà fàcil, perquè els àmbits d'actuació són múltiples i complexos, i perquè en aquesta Europa que és una i diversa, la unitat s'ha de fer des de l'acord, i no des de la força i la preponderància dels grups majoritaris, sense caure en la trampa del practicisme. Com afirma el professor Sarramona: «Un problema educatiu que ha de merèixer tota la nostra atenció és el multiculturalisme. El nostre país, que sempre ha estat terreny de trobada de pobles i civilitzacions, es troba ara davant el repte d'haver d'integrar grups de treballadors de cultures i nivells de qualificacions ben diferents, al mateix temps que lluitem per mantenir la nostra pròpia identitat. Respecte, comprensió, convivència, acceptació de les diferències, són actituds pròpies del multiculturalisme que hauran de desenvolupar les nostres escoles i el conjunt de la societat catalana per continuar sent fidels al tarannà obert que ens ha

caracteritzat sempre i que avui encara ens és més necessari» (AVUI, 3/1/91).

Des d'aquesta reflexió, pensem que les nostres universitats haurien de consolidar les línies d'internacionalització engegades ja fa temps amb actuacions a tres nivells:

1. La formació de formadors

Formar professors veritablement europeus, que dominin com a mínim dues llengües estrangeres, que tinguin capacitat per crear programes i recursos pedagògics nous i que, sense deixar d'aprofundir en la seva pròpia especialitat, tinguin la sensibilitat suficient per assimilar la interdisciplinarietat i el treball en equips molt plurals.

2. Cursos específics de dimensió europea

És cert que la realitat de la qual estem parlant en molts casos no suposa una matèria o assignatura més (optativa o no) del currículum de cada alumne. Estem parlant d'una dimensió que ha d'influir en qualsevol àrea d'estudi o tasca de departament, sigui docent o de recerca. Malgrat això, també s'ha de preveure la possibilitat que aquesta dimensió no esdevingui etèria i

el saber sobre les institucions europees es doni per assolit amb massa lleugeresa. Amb aquesta intenció, la Comissió de la Comunitat Europea amb el *Pla JEAN MONNET d'ensenyament de la integració europea a la universitat*, dona suport financer des de l'any 1990 a les universitats que vulguin procedir a l'actualització europea de llurs formacions i recerques de tres maneres:

A/ creant llocs de docència, simbòlicament anomenats *càtedres europees*, per constituir estructures permanents en matèria d'integració europea;

B/ organitzant *cursos permanents* o matèries optatives;

C/ organitzant *mòduls europeus* o cursos intensius.

En el marc d'aquest mateix programa, també hi ha ajuts per a la recerca, que poden contribuir a finançar les inversions inicials necessàries per establir estructures de recerca en temes europeus, a consolidar les estructures ja existents, i a donar suport a projectes de recerca transnacionals.

Totes les candidatures presentades pels rectors o presidents de centres d'ensenyament superiors són avaluades pel Consell Universitari Europeu per a l'acció "Jean Monnet".

A l'Estat espanyol, hi existeixen actualment sis *càtedres europees* i onze mòduls i cursos permanents. Una càtedra europea i dos mòduls són a Catalunya.

Pràcticament, tots s'inclouen dins l'àrea del dret i de l'economia. Malauradament, a l'àmbit de les ciències de l'educació encara no n'hi ha cap. Si la integració europea passa per la formació dels recursos humans, en aquest àmbit es perd un element multiplicador essencial per adaptar les formacions a les realitats comunitàries, i desenvolupar la recerca universitària en integració europea a nivell social i personal.

3. Experiència europea durant la formació inicial i permanent

L'any 1987, el president de la Comissió, Jacques Delors, manifestava l'ideal de aconseguir per a l'any 92 que un 10% dels estudiants universitaris europeus haguessin fet part dels seus estudis inicials -mitjançant el Programa Erasmus- en una universitat diferent de la seva d'origen. Malgrat la forta participació de Catalunya, (a la vora de 1.000 estudiants entre les quatre universitats), tot Europa encara està lluny d'aconseguir aquesta xifra. De moment, no arribem al 3%. En bona part, s'ha de dir, que això no es deu únicament al que en podríem dir «manca d'interès universitari». Manquen recursos per poder resoldre encara problemes d'infraestructura, com l'allotjament universitari, un carnet europeu de l'estudiant que facilités el descompte en llurs despeses, etc.

El foment de la política relativa a la realització del mercat interior ha legitimat l'engegada de programes com l'Erasmus -del qual acabem de parlar-, el Comett i el Lingua. No obstant això, en alguns documents polítics recents es pot copsar una concepció més àmplia de l'ensenyament. En les *Directrius a mitjà termini: 1989-1992 (COM (89) 236 final)*, s'hi cita com a objectiu, entre d'altres, el desenvolupament d'una Europa de la qualitat i la solidaritat, en la qual s'estimulin les capacitats, la creativitat i el dinamisme de les persones, i es fomenti la igualtat d'oportunitats. Es dona per fet el desenvolupament de la ciutadania europea i dels valors democràtics comuns. És ben clar que la realització d'aquests objectius demana una perspectiva més àmplia que la purament econòmica. Una perspectiva reduïda faria de la integració «un assumpte de diners, temps i signes aparents de felicitat», i un dret reservat a la minoria del que diuen homes de negocis.

No n'hi ha prou amb saber de les institucions i de les polítiques comunitàries. La motivació per l'estudi és de naturalesa personal; es fonamenta sobre l'interès de cadascú i sobre l'experiència viscuda. Si existeix una vida col·lectiva a escala europea, cadascú n'ha de ser actor. La universitat, per tant, ha de continuar promovent aquestes experiències que fan viure a les persones l'autèntic significat

multicultural i formatiu d'Europa.

Sense entrar en detall en el que, d'altra banda, és el cos d'un altre article d'aquesta «Tribuna», voldria fer una petita referència de dimensió europea a la universitat pels temes relacionats amb la recerca. El 23 d'abril de 1990, el Consell va aprovar un programa marc d'activitats comunitàries en el sector de la recerca i del desenvolupament tecnològic (1990-1994), amb un pressupost de 5.700 milions d'ecus. Aquest programa aplega accions en l'àmbit de les tecnologies de la difusió, de la gestió dels recursos naturals i de la utilització dels recursos intel·lectuals. A aquesta darrera categoria pertany la formació de personal altament qualificat per a la recerca i la tecnologia. La capacitat i la mobilitat dels investi-

gadors i el desenvolupament de xarxes de laboratoris, ocupen un lloc important com a mitjans d'acció per tal d'oferir possibilitats de mobilitat als joves investigadors que acabin d'obtenir llurs llicenciatures.

Com dèiem al principi, la perspectiva europea pot desenvolupar un paper important de motivació i d'activació. Els processos innovadors ja projectats i les mesures de seguiment que s'adoptin hauran de tenir també una orientació europea. Aquí, a Catalunya, i de fa temps, existeixen estructures que poden informar i ajudar perquè la universitat consolidi aquesta dimensió en el si de totes les seves àrees, departaments i instituts. Al final d'aquests articles proporcionem les adreces que poden ser d'utilitat per a tots aquells als quals dediquem aquestes pàgines.

Referències bibliogràfiques

COMISSION DE LAS COMUNIDADES EUROPEAS (1990). *Guía del estudiante. La Enseñanza Superior en la Comunidad Europea*. Luxemburg, Oficina de Pub. Oficiales de les Comunitats Europees. Mundi- Prensa S.A.

COMISSION DE LAS COMUNIDADES EUROPEAS (1990) *Vade-mecum. Enseñanza de la Integración Europea en la Universidad. 1990-1994*. Brussel·les.

COMMISSION DES COMMUNAUTÉS EUROPÉENNES (1986) *Enseignement Supérieur dans la Communauté Européenne. Reconnaissance des périodes d'études à l'étranger dans la Communauté Européenne*. Luxemburg, Document Of. de Publ. Of. de les CE.

COMISSION DES COMMUNAUTÉS EUROPÉENNES (1990). *Nouvelles Universitaires Européennes*, núm.

- 168, juny de 1990, Brussel·les (Monogràfic Pla Jean Monnet).
- COMPANY, F.J. (1990) *La formació del ciutadà europeu*. Conferència Internacional «L'Ensenyament i les Regions a l'Europa de 1993», novembre. Barcelona.
- COMPANY, F.J. (1991) *Coneixements i actituds els estudiant de Catalunya envers Europa*. Barcelona.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. CIRIT. (1990) *Els programes de recerca i de desenvolupament de la Comunitat Econòmica Europea: 1990-1994*. Barcelona.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1991) *Els sistemes educatius a Europa. (Elements a una descripció)*. Document de treball per a la Conferència Internacional "L'Ensenyament i les Regions a l'Europa de 1993" (Text en quatre llengües: català, castellà, anglès i francès) Barcelona.
- TASK FORCE RESSOURCES HUMAINES, EDUCATION, FORMATION, JEUNESSE(1990) "Erasmus: en 1990 pres d'une université sur deux participe. *Education, Formation*, núm. 0 desembre, pàgs. 10-11. Brussel·les.

Abstracts

El autor del presente artículo aplica a las universidades de Cataluña el mismo papel que tradicionalmente ha mantenido la sociedad catalana por encima de todo: la lucha por la identidad propia y por la apertura al entorno. A pesar de ello, el reto de la integración europea exige mayores esfuerzos para consolidar esta constante histórica de nuestro país, teniendo en cuenta dos valores que a veces se presentan como contrarios: la competitividad y la solidaridad. La dimensión europea se puede promover en las universidades con tres tipos de acciones: formando formadores, organizando cursos específicos y facilitando, a todos los niveles, experiencias prácticas de intercambio de personas e ideas. Esta dimensión debería formar parte de cualquier área del saber y del currículum académico de todos los profesionales que se formen en la universidad. Finalmente hace referencia a la función investigadora de la universidad con el fin de favorecer también en este sector el multiculturalismo, la internacionalización y la cooperación.

L'auteur de cet article accorde aux universités de la Catalogne le même rôle qui traditionnellement a été soutenu par-dessus tout par la société catalane: la lutte par sa propre identité et l'ouverture à l'extérieur. Pourtant le défi de l'intégration européenne exige qu'on s'efforce davantage pour consolider cette constante de notre pays en tenant compte de deux valeurs qui parfois sont présentés comme contradictoires: la compétitivité et la solidarité. La dimension européenne peut être favorisée dans les universités par des actions à trois niveaux: la formation des formateurs, l'organisation des cours spécifiques et en fournissant à tous les niveaux des expériences pratiques d'échange de personnes et d'idées. Cette dimension devrait faire partie de n'importe quel domaine du savoir et du curriculum universitaire de tous les professionnels qui se forment à l'université. Finalement, il est question du rôle de recherche de l'université pour favoriser aussi dans ce secteur les pluricultures, l'internationalisation et la coopération.

The author of this article ascribes to the universities of Catalonia the traditional role of Catalan society: the struggle for identity and projection. Despite this, the challenge of integration into Europe demands greater efforts in this constant struggle, bringing into play two values which often seem opposites: competitiveness and solidarity. The European aspect can be promoted by the universities at three levels, the training of educators, the organisation of specific courses and support for exchange of people and ideas. This aspect should form a part of any field of knowledge and of the academic record of all professionals trained at university. Finally, the author refers to the research role of the universities, which can benefit cultural awareness, international points of view and cooperation.